

ECONOMIC SCIENCES

FEATURES OF EU BUDGETARY POLICY AND ITS AGRICULTURAL DIRECTION

Abramova I.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr*

Nedilskaya L.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr*

Kurovska N.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr*

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇЇ АГРАРНИЙ ВЕКТОР

Абрамова І.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир*

Недільська Л.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир*

Куровська Н.О.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир*

Abstract

Features of the European Union budget policy was investigated. The structure of the EU Multiannual Financial Framework 2014-2020 was analyzed. The scope and areas of financing of the Common Agricultural Policy from the EU budget were provided. The directions of agrarian reform and its impact on the development of agriculture and rural areas have been identified.

Анотація

Досліджено особливості бюджетної політики Європейського Союзу. Проаналізовано структуру Багаторічної фінансової програми ЄС на 2014-2020 рр. Наведено обсяги та напрями фінансування Спільної аграрної політики з бюджету ЄС. Визначено напрями аграрної реформи та її вплив на розвиток сільського господарства та сільських територій.

Keywords: EU budget, budgetary policy of the EU, the Multiannual Financial Framework, the EU's own resources, the EU's common agricultural policy.

Ключові слова: Спільний бюджет ЄС, бюджетна політика ЄС, Багаторічна фінансова програма, власні ресурси ЄС, Спільна аграрна політика ЄС.

Європейський Союз – найбільш впливове об'єднання держав у світі, впродовж останніх років зіштовхнулося з низкою проблем політичного та фінансово-економічного характеру. Наразі Європа потерпає від міграційного тиску на її кордони та від хвилі терористичних нападів. Незважаючи на певне економічне пожвавлення, все ще відчутними для держав-членів ЄС залишаються наслідки світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Крім того, рівень безробіття в Європейських країнах є високим, а обсяги інвестицій у робочі місця – недостатніми, як і раніше потребують підтримки фермери, відчутними є диспропорції у соціально-економічному розвитку країн-членів. Європейський Союз докладас чималих зусиль до реформування аграрної сфери за для забезпечення продовольчої безпеки в Європі,

підвищення ефективності використання земель, захисту навколишнього природного середовища, виробництва безпечних продуктів харчування тощо.

Окреслені проблеми обумовили необхідність перегляду підходів до формування фінансової стратегії розвитку ЄС, які відображені у Багаторічній фінансовій програмі. Фінансова програма ЄС на період 2014-2020 рр. є п'ятою за рахунком в історії європейської інтеграції і, на відміну від попередніх, більш гнучкою та здатною адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі. З огляду на важливість процесів, що відбуваються у бюджетній політиці ЄС в цілому та її аграрному векторі зокрема, їх значимість для світового співтовариства, обрана тема дослідження є актуальною та своєчасною.

Особливості бюджетної політики Європейського Союзу є предметом дослідження таких зарубіжних вчених як М. Андрле, Д. Блюдорн, П. Брукс, А. Вебер, Л. Ейрод, Т. Кінд, Г. Шварц та ін. Вони відмічають, що послідовні реформи принесли багато позитивних змін у бюджету систему ЄС, водночас пропонують власні варіанти її удосконалення [1]. Еволюція і пріоритети розвитку бюджетної та аграрної політик співдружності Європейських держав перебувають у полі зору таких українських економістів як О. Бородіної, В. Зіновчука, Т. Зінчук, С. Кваші, О. Попової та ін. [2, 3]. Незважаючи на широке обговорення особливостей бюджетної політики ЄС та її аграрного вектора у наукових колах, низка питань пов'язаних з удосконаленням їх ключових елементів, вимагають поглибленого вивчення й вказують на необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі.

Мета статті – дослідити особливості, цілі й пріоритети бюджетної політики Європейського Союзу сконцентрувавши головну увагу на її аграрному векторі.

Бюджет Європейського союзу формується згідно з Багаторічною фінансовою програмою – семирічним планом доходів та витрат, який балансує пріоритети ЄС з його фінансовими можливостями. Багаторічна програма не є бюджетом Євросоюзу на сім років, проте, вона забезпечує основу для фінансового планування і бюджетної дисципліни, створюючи умови для того, щоб витрати ЄС були передбачуваними і залишалися в узгоджених межах. Це дозволяє Європейській співдружності держав ефективно провадити довгострокову фінансову політику.

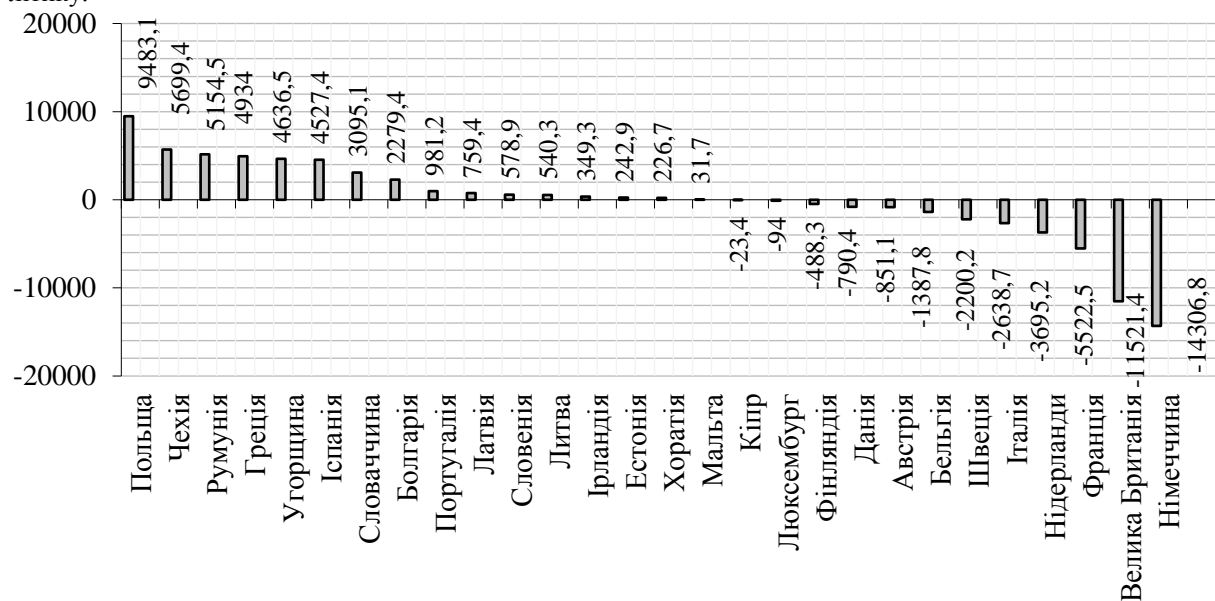

Рис. 1. Баланс доходів та витрат Спільного бюджету Євросоюзу у розрізі країн-членів, млн Євро, 2017 р.
Джерело: побудовано за даними [4].

Намагаючись нейтралізувати існуючі дисбаланси у Спільному бюджеті, Рада ЄС внесла зміни у систему власних ресурсів на період до 2020 р. Відповідно до них Німеччина, Нідерланди і Швеція

Спільний бюджет Євросоюзу схвалюється Європарламентом щорічно, спираючись на пріоритети та в рамках витрат визначених Багаторічною фінансовою програмою. Доходи Спільного бюджету формуються переважно за рахунок власних ресурсів ЄС. Їх джерелами є мита на імпортовані продукти сільського господарства країнами не членами ЄС; збори на цукор і глюкозу; відрахування від ПДВ, що визначаються за єдиною ставкою узгодженою з правилами союзу; внески країн-членів ЄС у межах обумовленого відсотка від ВНД та ін.

Механізми формування власних ресурсів спрямовані на ефективний розвиток Євросоюзу та базуються на загальних принципах простоти, прозорості й справедливості з дотриманням суворой бюджетної дисципліни. Відповідно до зазначених принципів одна держава-член не зобов'язана нести бюджетний тягар, який заважав би її власному процвітання. Власна система ресурсів ЄС сприяє консолідації бюджету та розширенню можливостей держав-членів брати участь в розробці спільної політики Союзу.

Баланс доходів та витрат Спільного бюджету Євросоюзу у розрізі країн-членів (рис. 1) вказує на те, що найбільший внесок у дохідну частину Спільного бюджету ЄС здійснюють Німеччина, Великобританія та Франція. Водночас найкрупнішими країнами-реципієнтами є Польща, Чехія, Румунія та Греція. Розбіжності в розмірах надходжень та витрат кожної з країн ЄС можна пояснити відмінностями у структурах та рівнях розвитку їх економік. Так, у 2017 р. співвідношення донор-реципієнт складало 12 до 16.

можуть скористатися зниженими ставками податку на додану вартість, Данія, Нідерланди і Швеція – отримують вигоду у вигляді скорочення своїх щорічних внесків від ВНД. Також передбачені значні

компенсації для Великобританії та інших країн-донорів [5].

Визначаючи напрями бюджетного фінансування Багаторічна фінансова програма віддзеркалює політичні пріоритети ЄС, а також виступає інструментом бюджетного планування. Вона є частиною спільної бюджетної політики, що визначає

власні ресурси (доходи) Євросоюзу і впливає на умови прийнятності та критерії розподілу коштів для кожної програми витрат. Поточна фінансова програма охоплює період з 2014 по 2020 рр. і дає чітку картину базових витрат ЄС впродовж зазначеного періоду (табл. 1).

Таблиця 1
Аналіз структури фінансової програми соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на 2014-2020 рр.

Статті	Обсяг витрат, млн Євро	Структура, %
1. Розумне та інклюзивне зростання	513 563	47,2
2. Стійке зростання: природні ресурси	420 034	38,4
3. Безпека і громадянство	17 725	1,6
4. Глобальна Європа	66 262	6,1
5. Адміністрація	69 584	6,4
6. Компенсації	29	0,05
ВСЬОГО	1 087 197	100

Джерело: розраховано за даними [4].

Фінансова програма на 2014-2020 рр. містить шість категорій витрат, які відповідають головним потребам Європейського Союзу. Найбільшу питому вагу (47,2 %) у загальних витратах Спільного бюджету ЄС займає стаття «Розумне та інклюзивне зростання», за рахунок якої відбувається фінансування досліджень та інновацій, освіти і навчання, розвитку транс'європейських енергетичних, транспортних та телекомунікаційних мереж, соціальної політики тощо. Стаття витрат «Глобальна Європа» (6,1 % у структурі витрат) охоплює всі зовнішні операції («зовнішню політику») ЄС, такі як допомога в цілях розвитку або гуманітарна допомога. Адміністративні витрати становлять 6,4 % від загальних витрат Спільного бюджету. Близько 1,6 % коштів спрямовується на захист кордонів, політику міграції та надання притулку, охорону здоров'я, захист споживачів, культуру, розвиток інформації тощо [4].

Друге місце у структурі витрат Спільного бюджету Євросоюзу (понад 38 %) припадає на фінансування Спільної сільськогосподарської політики, політики в галузі рибальства, розвиток сільських районів і заходи з охорони навколишнього середовища. Видатки на сільське господарство фінансуються за рахунок двох фондів, які входять до складу Спільного бюджету ЄС: Європейського сільськогосподарського гарантійного фонду (European Agricultural Guarantee Fund – EAGF) та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD). EAGF фінансує переважно прямі виплати фермерам і заходи, що регулюють або підтримують сільськогосподарські ринки, а EAFRD покриває частку ЄС в програмах розвитку сільських територій.

Спільна аграрна політика є однією з найважливіших сфер діяльності Євросоюзу. Її підвалини

були закладені Римським договором (Рим, 25 березня 1957 р.). Зокрема, у ст. 33 якого визначено, що Спільна аграрна політика переслідує такі цілі: збільшити продуктивність сільського господарства; забезпечити достатній життєвий рівень сільського населення; стабілізувати ринки; забезпечити наявність продовольства та розумні споживчі ціни на нього [5].

Реформа, яка відбулася в аграрній сфері (Угода про реформу Спільної сільськогосподарської політики від червня 2013 р.) вносить корективи у фінансування сільського господарства та має на меті забезпечення продовольчої безпеки в Європі, підвищення ефективності використання земель, запобігання змінам клімату, збалансування розвитку сільських територій тощо. Зокрема, підтримку виробництва сільськогосподарської продукції змінює пряма фінансова підтримка доходів фермерів, які потерпають від волатильності аграрних ринків. Так, у Спільному бюджеті ЄС на 2017 рік передбачено виняткову підтримку фермерів, що зазнають втрат від заборони на імпорт сільськогосподарської продукції до Росії і введення квот на молоко. Головною умовою отримання фермерами такої підтримки є так звана «перехресна відповідальність», яка передбачає дотримання ними низки правил щодо захисту навколишнього природного середовища, збереження родючості земель, безпеки харчових продуктів тощо [6].

Загалом видатки на реалізацію Спільної аграрної політики закріплені у Фінансовій програмі на 2014-2020 рр. за статтею «Стійке зростання: природні ресурси». В її межах передбачені видатки на прямі виплати фермерам, заходи, що регулюють або підтримують сільськогосподарські ринки та розвиток сільських територій. Фінансування зазначених груп витрат покладено на Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (рис. 2).

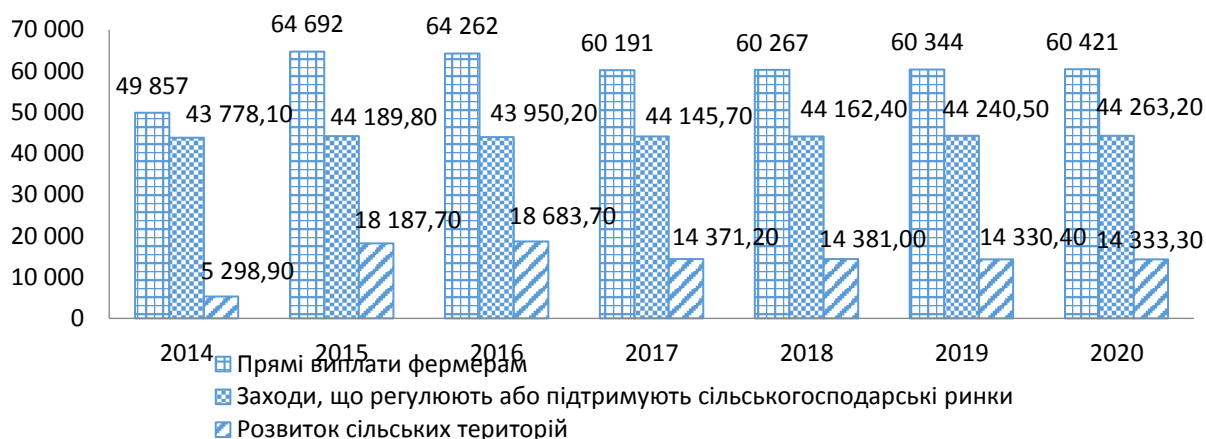

Рис. 2. Видатки Європейського сільськогосподарського гарантійного фонду на 2014-2020 рр., млн Євро

Джерело: побудовано за даними [5]

Прямі платежі фермерам надаються у вигляді базової підтримки їх доходів, незалежно від виду та обсягу виробленої продукції. Головною метою цих платежів є стабілізація доходів аграріїв, які постійно наражаються на волатильність продовольчих ринків. Згідно Фінансової праграми ЄС з 2015 по 2020 р. передбачено здійснення щорічних прямих виплат фермерам у обсягах понад 60 млрд Євро (рис. 2).

Заходи, що регулюють або підтримують сільськогосподарські ринки (в межах 44 млрд Євро щорічно) мають за мету нівелювати мінливість продовольчих ринків шляхом закупівлі сільськогосподарської продукції, часткового зберігання сировини або у інший спосіб. Відповідно до політики розвитку сільських територій впродовж 2014-2020 рр. Європейський Союз інвестує понад 95 млрд Євро державам-членам у підвищення конкурентоздатності сільського господарства, забезпечення ефективного управління природними ресурсами, боротьбу зі змінами клімату, збалансований розвиток сільських територій, в тому числі і у підтримку зайнятості у сільських регіонах.

Отже, бюджетна політика ЄС є головним інструментом впливу на соціальну та економічну сфери життя країн-членів і включає дві складові: загально-європейську бюджетну політику та сукупність національних бюджетних політик країн Євро-союзу. Проведення дослідження показало, що Спільний бюджет Євросоюзу є яскравим прикладом того, як ЄС змінюється, підвищуючи ефективність свого функціонування. Еволюція бюджетних доходів та видатків йде паралельно розвитку економічної політики ЄС, водночас Багаторічна фінансова програма робить їх стабільними й передбачуваними.

З огляду на структуру бюджетних витрат очевидно, що особливу увагу європейська спільнота приділяє фінансуванню інновацій та наукових досліджень, розвитку економічних та соціальних проєктів, а також стійкому розвитку сільського господарства та сільських територій. Спільна аграрна політика є однією з найважливіших сфер діяльності Європейського Союзу. Її метою до 2020 р. є забезпечення продовольчої безпеки в Європі, підвищення ефективності використання земель, запобігання змінам клімату, збалансування розвитку сільських територій тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Reforming Fiscal Governance in the European Union / M. Andrieu, J. Bluedorn, L. Eyraud [et al.]. *International monetary fund*. 2015. №5. p.28.
2. Політика сільського розвитку на базі громад в Україні : наукова доповідь / за ред. О. М. Бородіної, І. В. Прокопи, О. Л. Попової. Київ. 2015. 70 с.
3. Попова О. Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014-2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України. *Економіка АПК*. 2013. № 12. С. 89-96.
4. Budget/European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/topics/budget_en (дата звернення 19.10.2017).
5. Council Decision of 26 May 2014 on the system of own resources of the European Union./Euratom. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485417562775&uri=CELEX:32014D0335> (дата звернення 16.10.2017).
6. Agriculture/European Commission. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/cross-compliance_en (дата звернення 22.10.2017).